

ХАҢЫАТ
1937 СЫЛТАН
ТАХСАР

САХА РЕСПУБЛИКАТЫН НЬУРБА УЛУУҢУН ХАҢЫАТА

НЬУРБА

ОГНИ НЬУРБЫ

12+

2023 сыл
Бэс ыйын
22 күнэ
Чэппиэр
24 №
(12048)

ТЭРИЙЭЭЧЧИЛЭР: СР Правительствота, Ньурба улуунун «Ньурба» («Огни Ньурбы») хаһыат редакцията» автономнай тэрилтэ

Бу ый 14, 15 күннэригэр Үөһээ-Бүлүүгэ эбии үөрэхтээһин үлэһиттэрин бастакы республикатааҕы форума буолан ааста. Саха сириттэн 10 тахса тэрилтэ хоно сытан араас күрэхтэргэ кытынна. Ньурба улуунуттан Айар үлэ уонна инновационнай технология кишин педагогтара баран үгэс ситиһилээх кэлэн үөрүүбүтүн үксэттилэр. Сихилии 4 сирэйгэ аабынг.

- Агростартап -

"Агростартап-2023" федеральной бырагырааманан ытыллар куонкурууска сайаапка тутуута Саха сиригэр түмүктэннэ

Өрөспүүбүлүкэ улуустарыттан барыта 117 сайаапка киирдэ. Ол иһигэр Ньурба улуунуттан барыта 5 сайаапка барда.

Билигин бастакы түһүмэх - сайаапканы киирбит докумуоннары бэрэбиэркэлээһин ытыллар. Салгыы куонкурус иккис түһүмэҕэ бу ый бүтэһигэр, дөкүмөннэрэ барыта ирдэбилгэ сөп түбэхэр буоллабына - бизнес-былааннары көмүскээһин буолуоҕа.

Санатан эттэххэ, быйыл бэрээдэк уларыйбыта, онно олобуран 20 пууннаах критерий онгоһуллубута.

Бэйэбит информ.

- Демография -

Мөлүйүөннээх кирбиигэ тийиэхтээхпит

Кэлэр сылга өрөспүүбүлүкэбэ мөлүйүөннээх кирбиигэ киирэр оҕо төрүүрө былааннаар.

Ол эрэн бастакы мөлүйүөннэ Саха сирэ өссө 1985 сыллаахха тийибитэ. Кини аата Вася Герасимов, сэтинни 8 күнүгэр күн сиригэр көрбүтэ. Өрөспүүбүлүкэ бу түгэниэн Васяҕа 4 хостоох квартира уонна өйдөбүннүк мэтээл, сэртификэт бэлэхтээбит эбит. Билигин Василий Герасимов Речной училищени бүтэрэн, "Валдай" теплоход хапытаанынан үлэлиир.

1992 сылтан Саха сирин нэһилиэнньэтэ атын дойдуга көһөөһүн суотугар 948 636 киһи буолбут. Быйыл, дьэ, мөлүйүөннээх кирбиигэ тийиэхтээхпит.

Лена ПЕТРОВА.

Бүгүңгү нүөмэргэ:

Ньурбалар спортка ситиһилэрэ

стр. 2

Билиги хаһыаппыт Үөдэйгэ ыалдьыттыыр

стр. 3

"Ыраах Анаабырга..." Влад Маалыкай кэпсээнэ

стр. 6-7

Саха сиригэр бастакы Гастро-киин үлэлээтэ

стр. 8

Юрий Андреев туһунан кинигэ сүрэхтэннэ

стр. 10

- Нэһилиэк сонуннара -

Пудовна саргылаах санаалара

Уөдэй. Нэһилиэк баһылыга М.П. Николаеваны түбүк үөһүттэн тутан ылан кэпсэтэр ардыгар, уустук собуу буолааччы. Хата бу саргыга арыый иллэнсийэн сири-сибири эргийэ сэхэргэстибит уонна ол усталаах туоратыгар дьобус нэһилиэк күүрээниэх, тэтимиэх олобо дьэнкэттик ойууланна. Кистэммэт, ардыгар үгэстийбит өйдөбүлүнэн арыый кинилээх нэһилиэнньэлээх пуунга " тишь да гладь - божья благодать" сатыылаан, барыта үүт тураан, аргыйы-наллаан дирибит мөлдөһүлүбэт. Ону бара бири да - сүүһү да, элбэ-би да - арыыйа да олох эрдэһинэ син биэр эрийэр, иннэ гынан ким да тумнугастаах тумул буолбат. Итини туоһулуурдуу иһирэх кэпсэти чыычаах сири оттоох күөх чээлэй тэлгэһитигэр кириэххэ.

- Мария Пудовна, күн күөрэйэ тахсыта маннайгы бөтүк ханытын оннулар тутааччылар үлэлэн тинийэр-таныйар тыастара сарданалаах сарсыарданы уруйдаан уһууннараар эбит, үчүгэй сүрдээх. Дьэ ол гынан сага оскуола-саад тутуута төһөлөөн турар, харабым холоонунан үлэ үмүрүйүөхчэ буолбут ...

- Улаханник сыспатынг, биһиги эмиэ үөрэртэн атыны билбэппит. Көрөрүг курдук, 10-25 миэстэлээх таас оскуола-саад

номнуо үрдэ сабылынна. Манна 11 таджик омок тутааччылар тиритэ-хорута үлэлииллэр. Бэрээдэк үчүгэй, ас-үөл дэлэй, эттэрэ бүттүбүнэ биэрэбит, атынын бэйэлэрэ атыылаһаллар. Фруктаба, обуруот аһыгар үөрэммит дьон диэх курдук - быйыл теплица онгоһуннулар, хортуоска олортулар, былырын биһиги күндүлүүр-маанылыгыр этибит. Хайабыт ордук ураһаай ылар дьон күлсэбит. Электрикаба сахалаатар саха 5 уола үөрүйэхтик туттан-хаптан үлэлииллэр, кэлиилэрдийн ил-эйэ дэмнээхтэр.

Билэринг курдук, сага тутуу "Мин Саха сирэ XXI үйэбэ" тэрилтэ иитинэн ытыллар, өрөспүүбүлүкэ уонна оройуон кыттыгас үбүлээһининэн. Дьингэр кини 2019 с. сағаламмыта да, пандемиянан тохтолуллубута, былырын күүстээх үлэ ытыллан билингити тэтим өссө эбилиннэ. Графиктан хаалы дьон ончу суох. Былаан быһытынан оскуола быйыл IV кварталга үлэбэ кириэхтээх. Биһиги алтынны бүтүүтүн диэки үлэ түмүктэнэригэр баҕа санаалаахпыт, ону үлэһиттэр билэллэр. Ити дойду дьон ахсынны аамдаам тымнытыгар силингэ тиийэр дьыбардыан тустар санаалара суох да буолдо, ол иһин хойука диэри үлэлииллэр...

- Тохтуу түһэн ылыахха эр.

Тэһэл-саарал туттунуу буола-бына, хаачыстыба доһолоннуура ыраахтан кэлбэт, онтон сымталаарааччылар илин-кэлин сагалара сатарыа турдаба.

- Оннук тахсыбатын туһугар, тутуу надзора буолбатахпыт да үрдүнэн, общественной хонтуруолаахпыт. Аны туран тутууга уопуттаах, үрдүк эппизитинэстээх прораб Владимир Ушкановтыын бири тийиллээк үлэлибит, туох эрэ кыһалба үөскээтэ да тутуурабыт. Бириэмэ көрдөрөн иһиэбэ. арыый эрдэ оскуола-саадпыт аанын арыярга эрэлбит улахан.

- Тутууга, обуруокка, теплица о.д.а. уугутун водовозка таһар иһи?

- Олус бэркэ табыллыныбыт, таас тутуу элбэх ууну ирдиир.

Онно эбии сыллата нэһилиэнньэ обуруотун, теплицатын кээмэйэ улаата турар. Водопроводпыт сысыхала-саахала суох үлэлэн абыранныбыт, сайдылытын тэһнэ хаамсабыт диэххэ. Эн эппитин курдук биһиги, үөдөйдөр, сибэки куттаахпыт, былырын көрбүккүнээбэр быйыл өссө элбэби үүннэрдибит. Легенда-киһи салайааччы В.А. Петрова скверэ, нэһилиэк бары тэрилтэлэрин тирэгэнэрэ, ыаллар тэлгэһэлэрэ араас сиздэрэй сибэкинэн симэ-нэллэр. Бу ааттаах сибэки муоратын хайдах үөскэттигит диирин чуолкай, онно хоруйдуом. Биһиги хаһыс да сылытын Дьокуускай-даабы "Зеленый рай" маҕаһынныын биригэ үлэлибит, ол иһин тэрилтэ өссө скидка онгорор, инникитин да сибээспит быстыа

суоҕа. Былырын сирень, акация, черемуха аҕалан олордубуппут, көрүү-истии үчүгэйиттэн силс тардыта көхтөөх, күөх сэрбидэхтэр сипсипһэллэр.

- Үчүгэй нуомастар үгүстэрин да үрдүнэн хаамар баайдарбытын таарыйыахха. Тыа дьонно сүөһүтэ-сылгыта суох хайдах да сатамнат буолаахпыт. Билингитэ күн-дьыл хайдах эрэ ураты, сыһыа итийэ турдаба, халлаан кэһсээһиэтиэ биһиги диэки хайаан да сымнаҕастык-сылаастык көрүүбэ.

- Этэннэ күөххэ үктэннибит, билигин 100-тэн таһа төбө сүөһү, эмиэ оччо сылгы баар. Төрүөх хойутаан 52-тэн 46 ынах ньирэй-дэннэ.

Күнгэ 100-тэн таһа литр үүтү "Байар" кээпэрэтиип Хатын Сыһытаабы филиалыгар туттаратыт, бэйэлэрэ кэлэн тиэнэллэр. Ынах төбөгүтү харчы ылар дьонно сүөһү, ары атылылыллар.

Даҕатан эттэххэ, төрүт астарытын - суораты, быырпабы илдьэ сылдыбыт, туора сотон кээспит ыал суобун кэриэтэ. Бу сайын оттоонунга уустуктар баар буолулар, элбэх сир-дойду ууга барда. Онно ситэммэппит, бири сайынны күн дьылы туоратарын билэбит, отчуттарбыт номнуо техниккаларын көрүнэ-бэринэ сылдылар. Уопсай сүбэнэн Бөтүрүөп иннигэр ходоһаларга киирэр суруктаахпыт, урут оттоонунга инники кирбиигэ сылдырбыт, быйыл да туруулаһаахпыт диэн санаабыт бөбөх.

... Бу сэргэх кэпсэтиигэ, оскуола-саад тутууттан тирэнэн, Мария Пудовналыын демографияҕа тохтообуппут. Сага үөрэх сылыгар 3 кырачаан оскуола боруугун атылылаахтара, билии куйаарыгар айаннарын сағалыахтара. Инникитин нэһилиэнньэ ахсаана сэмэй да буоллар, эбиллэ-тэ аабыллар-суоттанар. Киин сирдэргэ көһөр санаалаахтар суохтар, ол аата олох бигэ туруктаах, бэйэни салайыны уоргана нэһилиэк дьаһалтата сөптөөх хайысханан иһэрин толору көрдөрөр.

Үлэни көрдөөн булуонг – дохуоттаныан

Былырын оройуонга биллэр-риллибит Норут көбүлээһинин сыла көдүүстээбэ толору дакаастанна. Сүрэх-бэлэс дьон тыаба үлэ суох дьон баран өһүө баһын көрө сытары мөкү быһынан аҕаллар, сатабылларын саһыбарбака мөхсүммүтүнэн бараллар. Уөдөйгэ оннук дьоннортон биридэстэрэ Николай Васильевич Андреев буолар. Дьингэр кини "Арылаах" ХЭТ хозолунайыгар операторды сылдьан, сонун хамсааһыны олус сэрэгэн, "холодная ковка" дьингэ бизнес-бырайыак онгорор. Ити иннигэр бырайыак аастабына төһө сакаас кириэрин, хана батаралларын, табаар сыаната нэһилиэнньэ атылаһар кыаһар төһө сөп түбэһиэтин о.д.а. ымпыгар-чымпыгар тийэй үөрэтэр. Таайыт таайы, сэрэйт сэрэх диэбитти, бырайыак биһирэнэр, 300 тыһ. солк. таһа үбүлээһингэ тиксэр. Салгы Николай Васильевич бу курдук кэспир:

- Тута 200 тыһ. солкуобайдаах оборудование ылыммытым, матэрийаалларбын булуммутум. Холоднай ковкам тэрилэ үлэлииргэ аһара уустуга суох, баҕар уруккуттан тимирдин үлэлиир баҕа санаам уруктууттан буолуо. Кырдыга, олбуор оһуордарын айы насадка уларыһа бириэ-мэни уһаар, билигин үөрүйэхтэнэн уһаппаппын. Былырын мангаллары, боруоталары, сай ортотуттан сағалаабытым, икки боруота сакааһы тута үөрэ-көтө толордум, дьоннор астыммытара. Салгы сакаасчыттар, Уөдөйтэн,

Хангаластан эрэ буолбака, Уөһэ Булүүттэн, Ньурбаттан ингин эбиллэн киирэн бартара. Бири боруотаны 4 күн оноруоһа сөп, оттон мангаллар киэннэрэ түргэн. Дьон ордук мангаллары сакаастыллар, кинилэр 2 көрүгнээхтэр - боростуой уонна сабылаах конструкциялаах. Биллэн турар, арочнайа сыаналаах.

Кэргэним Инна Иннокентьевналыын 3 оҕолоопут, иннэ гынан кинилэр тустара дьин үлэлибит-олоробут. Дьинэ кэргэн бюджетыгар эбии дохуот киирэрэ үчүгэйтэн атыны аҕалбат. Урук-

куттан сүөһү-сылгы көрүүтүгэр сыстаһаһыт, онон 10-чалы төбө хороһор муостаахпыт. Сыспай сизлээхпит. Тыаба олорор мантынан эмиэ үчүгэйдэх бөбө буоллаба.

Мин санаабар, кэнники кэмнэ дьон өйө-санаата биллэрдик уларыда, уруккулуу бэлэми кэтэһэн олороочу суох буолла. Бэйэ дьарыктаахтар, урбаанньыттар, вахтовиктар күннэ элбииллэр. Холобур, биһиэхэ бэйэ дьарыктаахтар биэстэр, сыһыа ахсаан өссө улаатыаба. Үлэлээх-дьарыктаах киһи ханан да өлөн-охтон

биэрбэт, бүгүнгүтэ бигэ, сарсынгыта сырдык буолар. ...Хоһуун киһиэхэ толкуйда-рын туоллуннар, дьинэ кэргэнин бигэ тирэхтэннин, оҕолоргут киһи киһитэ буоллуннар дибит

уонна Бразилия бэйигэ Коэльо "күүстээх ыра санаалаахха Куйаар эмиэ көмөлөһөр" диэбитин эбэн биэриэххэ.

Афанасий ИВАНОВ.

— Год педагога и наставника —

I Республиканский форум работников системы допобразования

14 и 15 июня в с. Верхневилюйск прошел I Республиканский форум работников системы дополнительного образования. На форум приехали делегации с учреждений дополнительного образования Республики Саха (Якутия): Верхневилюйского, Усть-Алданского, Хангаласского, Вилюйского, Сунтарского, Горного, Мегино-Кангаласского, Нюрбинского, Намского, Оймяконского улусов, г. Якутска (ЦТТ, ДДТ им. Ф.И. Авдеевой, ДПЦ) и подведомственные организации Министерства образования и науки - ЦОЮД "Сосновый Бор" и Малая академия наук.

По программе форума прошли два больших конкурса.

1. "Методист года-2023" - это конкурс профессионального мастерства. Первый этап - визитка, второй этап - защита методического сборника и третий этап - командная разработка проекта. Наш Нюрбинский район представлял старший методист Центра творчества и инновационных технологий Егорова Марина Семеновна.

В конкурсе приняли участие 7 методистов из 7 районов республики, где они показали визитки, свои лучшие методические разработки, разработали и защитили проект на определенную тему, ответили на вопросы жюри, делились опытом с коллегами.

По результатам решения экспертной комиссии дипломантом I степени стала старший методист Центра творчества и инновационных технологий Егорова Марина Семеновна. Ей вручили диплом победителя и сертификат о денежном вознаграждении в размере 8000 рублей.

2. Конкурс на Грант муниципальных опорных центров, где защищали действующие проекты своих учреждений. Методист ЦОЮД "ИТ-Куб" Николай Альбертович Иванов представил проект "Передвижной образовательный комплекс "Мобильный ИТ-Куб" и по итогам защиты получил сертификат на обучение по программе повышения квалификации.

В рамках плана основных мероприятий Года педагога и наставника в Республике Саха (Якутия) и в целях повышения профессиональной компетентности педагогов-наставников в системе профессиональной ориентации обучающихся ныне в мае был заочно проведен I республиканский конкурс профориентационных практик для педагогов-наставников учреждений дополнительного образования детей "ПрофГид-2023".

В конкурсе приняли участие

28 педагогических работников учреждений дополнительного образования детей, достигшие высоких результатов в деле обучения и воспитания молодого поколения.

Итог был оглашен на I Республиканском форуме работников системы дополнительного образования 15 июня 2023 г. в с. Верхневилюйск.

По результатам решения экспертной комиссии победителем стал педагог Центра творчества и инновационных технологий Мухин Егор Петрович. Он получил путевку в г. Москва для дальнейшего участия во Всероссийском конкурсе "Наставник Года" осенью 2023 г.

Республиканская выставка декоративно-прикладного творчества "Уран уустар" и "Радуга Севера"

Участниками выставки-2023 стали обучающиеся общеобразовательных учреждений, учреждений дополнительного образования, других образовательных организаций, прошедшие отбор на улусном, районном или городском уровне. Выставка этого года прошла по 23 видам декоративно-прикладного творчества.

Представленные работы оценивались по следующим критериям: качество и технология выполнения работы, композиционное решение, отражение народных традиций, оригинальность и новизна работы, авторский стиль.

Из нашего района приняли участие 38 учащихся и 21 руководитель по 15 разделам.

Резьба по кости

Поощрительными грамотами награждены Егоров Марат (Нюрбинский технический лицей, 7 класс, рук. Федотов Виктор Иванович, работа "Мамонт") и Кузьмина Мичийэ (Малыкайская СОШ, 10 класс, рук. Ушканова Александра Анатольевна, работа "Өлүгүн очуостара").

"Ювелирные изделия"

2 место заняла Николаева Алиса (Антоновская СОШ, 8 класс, рук. Кучуров Николай Егорович, работа "Голубь") и поощрительной грамотой отмечена работа "Колье" Алексеева Юлиана, ученика 6 класса Антоновской СОШ (рук. Кучуров Николай Егорович).

Кузнечное дело

3 место занял Николаев Мирослав (МАУ ДО ЦТИТ, 9 класс, рук. Мухин Егор Петрович, работа "Якутский нож из болго").

"Искусство керамики"

1 место заняла Угапова Сахая (Нюрбинский технический лицей, 8 класс, рук. Васильева Нюргуяна Николаевна, работа "Дьөгөгөй Айыы").

"Плетение из конского волоса"

На 2 место вышла работа "Рюкзак с ключницей" Григорьевой Русланы, ученицы 11 класса Мархинской СОШ (рук. Попова Екатерина Федоровна), поощрительной грамотой отмечена Никифорова Нарыйаана Куо (Сюлинская СОШ, 11 класс, рук. Кириллина Маргарита Николаевна, работа "Олбох").

"Бисер"

1 место - Гаврильева Алиса (МАУ ДО ЦТИТ, 9 класс, рук.

Герасимова Маргарита Викторовна, работа "Топик из жемчужных бусин").

"Шитье"

Поощрительной грамотой отмечена работа "Платье в стиле бохо" Васильевой Валентины, ученицы 9 класса Малыкайской СОШ, рук. Ушканова Александра Анатольевна).

"Лоскутное Шитье"

Поощрительными грамотами награждены Чарпыкова Милена, Максимова Камила, Алексеева Тамила и Иванова Нарыйаана, ученицы 11, 9, 7 классов Чаппандайской СОШ (рук. Попова Людмила Семеновна, работа "Столовый набор "Скатерть с салфетками").

"Вязание"

2 место - Акимова Наина (Аканинская СОШ, 8 класс, рук. Иванова Анна Юрьевна, работа "Букет лилий").

3 место - Иванова Амелия (МАУ ДО ЦТИТ, 5 класс, рук. Никифорова Анна Антоновна, работа "Мишка") и поощрительной грамотой отмечена работа "Комплект игрушек "Герои мультфильмов" Тобоновой Алияны (Нюрбинский технический лицей, 5 класс, рук. Тобонов Иван Гаврильевич.).

Гильоширование

Поощрительной грамотой награждена Васильева Арина (9 класс Мархинской СОШ, рук. Попова Екатерина Федоровна, работа "Декоративные салфетки").

Ковроткачество

1 место заняла работа "Триптих "Байанай" учениц Малыкайской СОШ Васильевой Валентины (9 класс) и Спиридоновой Ди-

ны (10 класс) под руководством Ушкановой Александры Анатольевны. Также работа "Аал луук мас" девятиклассницы Васильевой Валентины была отмечена поощрительной грамотой (Малыкайская СОШ, рук. Ушканова Александра Анатольевна).

"Фоамиран"

Поощрительная грамота - Семенова Сайнаара Куо (МАУ ДО ЦТИТ, 6 класс, рук. Андреева Лена Васильевна, работа "Светильник "Подснежники")

Валяние

3 место - Охлопкова Сардаана (Нюрбинский технический лицей, 9 класс, рук. Васильева Нюргуяна Николаевна, работа "Импровизация звучания природы").

Победители в общекомандном зачете были награждены дипломами и кубками.

В общекомандном зачете Нюрбинский район занял почетное 3 место.

Параллельно работали площадки по разным направлениям. На площадке №4 РДМ "Движение первых" муниципальный куратор по детскому движению Нюрбинского района Давыдова Валентина Яковлевна дала мастер-класс по детскому движению на тему "Добровольческое движение учащихся в Нюрбинском районе". Ей помогли волонтеры-талисманы, которые всем очень понравились, они всем подарили хороший настрой, внесли в мероприятие лучик добра и позитива. Мастер-класс достиг своей цели.

Прессцентр Нюрбинского Центра творчества и инновационных технологий.

— Норуот көбүлээнинин сыла —

Дьарыктаах буолуу олоххо бигэ тирэби үөскэтэр

Утүө өрөбүл күн Чаппандаҕа иллээх-эйэлээх Николаевтар дьэ кэргэттэрин мааны тэлгэһэлэригэр ыалдьыттаатым.

Биир нэһилиэккэ да олордоргун, тэйиччи олодор ыалга санаатын да сыбытаабаккын. Ол сиэринэн бүгүн кинилэргэ аан бастакыбын сырыттым. Дьүөгөм оҕорун төрөөбүт күнүгэр торт сакаастаабытын ыла барарыгар саппай уопсан анаан-минээн тийдидим.

Николаевтар орто уоллара Семен быйыл бырайыак көмүскээн соьконтракт баттаһан, субсидия ылан мас оҕоһуктарынан олохтоохтук ылан үлэлээн саҕалаата.

Семен уһаммыта ыраатта, убайдарынан биригээдэ тэринэн

дьэ тутуугар үлэлээһэлэр, маһы ыллатар удьуор уус дьон. Уһанын билэр дьон эрдэ кыра оҕоһуктары - олоппостору, куукула дьилэлэрин, полкалары сакаастаан онотторбуттарын сэргии, биһири көрөөччүбүн. Олус тупсаҕай, уурбут-туппут курдук уран оҕоһуктар.

Тэлгэһэбитигэр төннүөххэ. Хаартыскаҕа кестөр хачыаллар,

сибэкки иһиттэрэ - барыта Семен оҕоһуктара. Кини самозанатайын быһыытынан бэйэ дьыалатын тэринэн нэһилиэнньэттэн сакаас ылан үлэтир, көрүлүбүт субсидиянан уһанар матырыйаалын, туттар тэриллэрин ылбыт. Төрүбүттэн доруобуйатынан хааччактаах буолан, сүрүн көмөлөөччүтэ, тылбаасчыта эдьийэ Марина. Быраата оҕорбут мас

оҕоһуктарын өҥнөрү дьүөрэлээн кырааскалаан тупсарар.

Ону таһынан Марина олус миннигэс эгэлгэ тортары оҕорон нэһилиэнньэни хааччыйар. Бал күн күбэй ийтэ Антонина Николаевна сайын ахсын тэлгэһэтин дьэрэкээн сибэкки араанынан симиир, розаҕа тийэ үүннэрэр.

Кини эрэ сүргэтэ кетөбүллэр ураты эйгэлээх, хараҕы манньытар дьэрэкээн тиэргэнгэ ыалдьытмаһа дьэ кэргэн сайаҕас сыһыаньытан санаам көннүүрүн, бэйэм тэлгэһэбин кыратык да киэркэйдин диэн, икки петуния рассадалаахпын олортум.

СЭМИЭНЭБЭ Сайына.

– СЭДЭХ ИДЭЛЭЭХТЭР –

Дьон уйуульбатын сааһылаан биэрэргэ үлэлибин

Мин Федотова Надежда Ивановнабын, Хатыгы нэһилиэтин олохтообубун, бастакы гр. доруубуйабынан хааччактаахпым. 2020

сылтан психолог волонтерунан федеральнай “горячай линияба” босхо консультацияба үлэлибин. Былырын, Саҥа дьыл саба-

на, Нэһилиэнньэ дьарыктаах буолуутугар судаарыстыбыннай кэммитиэтин председателэ Елена Виссарионовна Калашникованы кытары кэпсэтэн, төрөөбүт дойдугар эмиэ үлэлээнгин дьонгор көмөлөс дьон туран, Ньурбатаабы дьарыктаах буолуу Киинигэр учуокка турангыт, бэйэ дьыала-

тын астаргар көмө харчы ыл, диэн сүбэлээбитэ. Сыта-тура толкуйдаан баран, дьарыктаах буолуу Киинигэр бэйэ дьыалатын астарга диэн этэн туран учуокка турбутум. Миэхэ бизнес-план онгосторбор сүбэ-ама биэрэннэр, ситиһилээхтик көмүскээн, көмө харчы 150 тыһыынчаны муус устарга түһэрииттэрэ.

Мин бу харчыбынан ноутбук уонна үлэлиирбэр туһалаах программалары атыылаһан муус устар ыйтан үлэбин - дьонго психологическай өнгөлөрү онгосторбун сабалаабытым. Үлэм сүннүнэн психологическай травмалаах, суицидальной толкуйдаах, араас күүс өттүнэн дьайыыга түбэспит, олохторун суолун тобуларга, химическай зависимостаах ингин дьону кытта үлэлибин.

Билингги туругунан улуус иһигэр миэхэ сибээскэ үксэ экзаменнаах оҕолор тахсаллар. Атын улуустартан арыгыттан akkaастарга көмөлөс, оҕобут олох тылбытын истибэт, үлэлэригэр мобингга түбэспит, олохпутугар сүрүн быһаарыыны кыайан булбакка эрэйи көрдүбүт у.д.а. кыһал-

ҕалаах сибээскэ тахсар дьон үгүс. Саха сириин араас мунуктарыттан эрийэллэр даҕаны, суруйаллар даҕаны.

Мин бэйэм араас көрүнү сэрэгэ туттан үлэлибин. Ол курдук гипноз, тыл сүмэтин сөпкө аттаран, киһи энергиятын уларытан, өйүн-санаатын сааһылаан олохун онкулун уларытабын. Элбэхтик тастан иитэ ылбыт оҕолордоох дьыэ кэргэттэри, опекуннары кытта үлэлэһибин. Киин регион-нартан эмиэ истэн-билэн сибээскэ тахсаллар. Үлэлиир эйгэм киэнг. Аны ааспыт ыйга Польшаба уонна Нидерландаба олоһор дьон көмөлөс дьон эмиэ биллибиттэрэ. Онон бу бэйэ дьыалатын астаммын дьонго көмөм географията өссө кэнгээтэ.

Махтаньам этэ Ньурбатаабы дьарыктаах буолуу Киинин салайааччытыгар Сахая Максимовна Столяроваба уонна кини кэлэктибибигэр өйбүл-тирэх буолбуттарыгар.

ФЕДОТОВА
Надежда Ивановна,
Хатыгы сэл.

– Редакция почтата –

Ураты дьобурдааба

Никита Алексеевич Климов оҕо сааһа бастакы холкуостары тэрийии, бытанан олоһу, уот курааннар, ачык-таһын, хоргуйуу, сороҕор өлүү, улахан хаан тохтуулаах Улуу сэрии бастакы сылларыгар ааспыт. Үгүс эр дьон, ол иһигэр эдэркээн уолаттар ийэ дойдуну көмүскэлигэр аттамыттар. Онон холкуос кытаанах үлэтигэр кырдыбаастар, дьахталлар уонна оҕолор хаалбыттар. Оҕолор да улахан дьон курдук сарсыарда эрдэттэн кизэ хойукка диэри үс омурбаҥна тэбис-тэгнэ үлэлэһэллэр.

Уончалаах уол Никита холкуос араас үлэтин барытын толорор. Үөрэхтээх буолан Никита фермаба сыстан үлэлээбит. Оччолорго хонтуруол олус күүстээбэ. Хас биирдии киһи үтү, сүөгэй, ары улахан учуокка сылдыра. Бу үлэни үксүн кэриэте Никита толорор, таабылга киллэрэр. Ол иһин бэрт кыра эрдэбиттэн хайдах элбэх үтү ылар туһунан элбэхтик толкуйдаабыт.

Кэлин Никита Алексеевич биригэдьири буолан, толкуйа, былаана өссө кэнгээн иһэр. Эрдэ төрөөбүт ынах элбэх үтү биэрэрин учуоттаан аны ынабы эрдэ бунатыгы боппуостарын олоххо киллэрэр толкуйдар кириллэр. Ити курдук мындыр өйдөөх Никита Алексеевич ыйрэйи туспа тутуу, бостуук баар буолуохтаабын туруорсар, сайынгы кэмгэ маччирэнг дэлиэ буолуохтаабын күүскэ туруорсаталыыр. Ферма кэлэктибин уус номоҕой тылын биэр сыалга түмэр. Үчүгэй көрдөрүүлээх ыанньыксыттар, ыйрэй көрөөччүлөр, бостууктар кини салайар ферматытан нэһилиэк, оройуон сэбиэтин депутаттарынан, коммунистическай үлэ

ударниктарынан, наставниктарынан буолаллар. Ылыннарылаах тыллаах Никита Алексеевич салайар фермалар инники күөҥгэ сылдыралар. Ураты, туспа көрүүлээх буолан нэһилиэк, оройуон сэбиэтин депутатынан элбэхтик талыллан үлэлээбитэ.

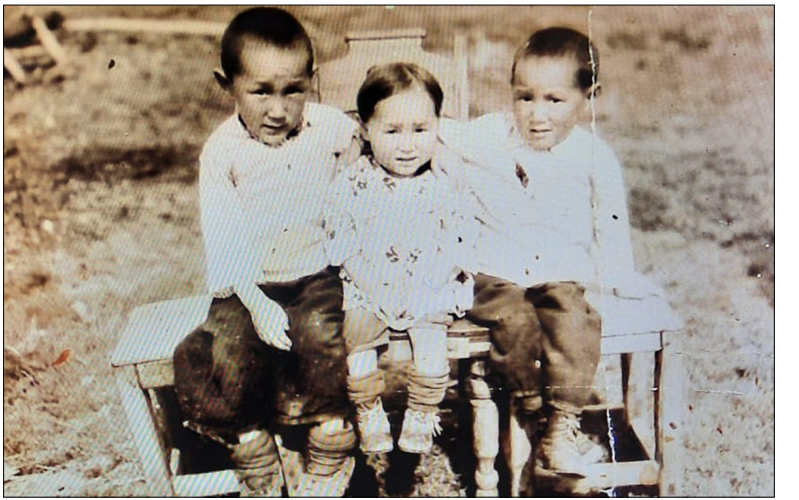
Чаппанда биэр сис ыала диэтэххэ сыыстарбаккын. Никита Алексеевич таптыыр кэргэнинэн Мария Степановналыын биэс оҕолордоһто. Оҕо иитиитин боппуостарыгар эмиэ туспа көрүүлээхтэрэ. Бастакы оҕолоро Го-

ша тустуунан олус үлүһүйэн туран дьарыктаммыта. Сэбиэскэй Аармыйаба сулуспалыгы сылдьан тустууга иннин биэрбэтэбэ. Иккис уол Сергей математикаба, физикаба олус дьобурдааба. Ньурба 1 №-дээх оскуолатыгар эбии математическай кылааска үөрэнэн, билиитин өссө диригэтэн Томскай куоракка үөрэнэн, инженер-механик дипломнаах кэлэн, өрөс-

пүүбүлүкэ таһымнаах үлэһитэ буолбута. Бочуоттаах сынньаланна тахсыар диэри өрөспүүбүлүкэбэ, оройуоннарга тырыллыбыт көлүһөлөөх, гусеничалаах техника туругун бэрэбизиркэлээбитин ааҕан сиппэккин. Таһаарылаах үлэтин иһин Сергей Никитич Арасыйыа Бочуоттаах инженер-механика буолбута, “Гражданская доблесть” бэлиэ хаһаайына о.д.а.

правительственной знактарынан, бочуотунай грамоталарынан наараадаламмытын ааҕан сиппэккин. Кыра эрдэбиттэн суруйар буолан суруксүт бэрдэ.

Никиталаах Мария оҕолоро бары математика өттүгэр талааннаах буоланнар, үс кыргыттар – Галя, Шура уонна Аля бухгалтердар, экономистар. Билигин үһүн эмиэ бочуоттаах сынньаланна олоһоллор. Онон Чаппанда оскуолатыгар үлэлиир, салайар эрдэбинэ оҕо иитиитигэр биэр

бастын төрөппүттэр этилэр. Никиталаах Мария ыал быһыытынан олус иллээхтэрэ, ыалдыттымсах, кириилээх-тахсылаах Чаппанда биэр ытыктанар ыала этилэр. Оҕолоро дьоннорун туһабын хатаран ытык-мааны, киһи эрэ сэргийи ыаллара. Куруутун саҥа сабаҕтары көрдүү, арыһа сатыыллар. Ити курдук, ийэлэрин аҕаларын холобурдарынан Климовтар иллээх дьыэ кэргэнинэн утумнара салҕанан барара кэрэхсэбиллээх.

Ньурбинка үрэх хангас төрдүгэр бэрт улахан сири ылан оройуоннаабы промишленнай кэмбинээт күннээн-күөнэхтээн олоһубута. Оробуочайдар Сунтаар анараа өттүттэн мас кэрлэн болуотунан аҕалалара. Улахан пилорамаба араастык таҥастаан тутуу матырыйаалын өлгөмнүк ылар этилэр.

Тутааччылар оройуонга да, чааһынай дьонго да төһөлөөх элбэх тутууну ыппыттарын ааҕан сиппэккин. Столярнай сыах уустара тэрилтэлэр сакаастарынан араас миэбэлэ, малы онгосторлоро, иистэнэр сыаха сүүһүн дьахталлар оройуон сакааһын – таҥаһы-сабы үрдүк хаачыстыбалаахтык тигэллэрэ. Тэрилтэ бэйэ-

тэ киинэ көрдөрөр, сынньанар, мунньахтыыр кулууптаах, туспа маҕаһыннаах этэ. Кулуупка элбэх нагляднай агитация, куоталаһы түмүктэрэ, былааннар, соруудахтар элбэхтэрэ. Араас киинэлэр, мунньахтар, кэнсиэртэр, бырааһынньыктар буолаллар.

Бу тэрилтэбэ өр сылларга эдэр кэргэнини Василий Петрович уонна Нина Ивановна үтүө суобастаахтык үлэлээбиттэрэ. Аҕалара идэтинэн болуотуннук, ийэлэрэ сороҕор харабынай, сороҕор остуорас үлэтин толорор. Бу ыал

Ньурбаба биэр элбэх оҕолоох ыалынан биллэрэ. Биэс уол, үс кыыс оҕоломмуттара. Оҕолор бары Ньурба 1 №-дээх орто оскуолатыгар үөрэммиттэрэ.

Оскуолаба үөрэнэр бириэмэлэригэр оҕолор спортивной оскуола араас секциятыгар дьарыктаммыттар. Улахан уол Петр боксаба дьарыктанан маҥнайгы разряды толорбута. Бырааттыгылар Иван, Саша уонна Вова убайдарын багыһан эмиэ боксанан дьарыктаммыттар. Ити түмүгэр элбэх оройуон, зона, өрөспүүбү-

лүкэ күрэхтэһиилэригэр кыттыһан, бириистээх миэстэлэри ылаттаан, үс уол маастарга кандидат нуорматын толорбуттара. Кэлин Иван оҕо спортивной оскуолатыгар тренерынан өр сылларга үлэлээн элбэх ыччаты таһаарда.

Онтон кыра уол Вова 1996 сыллаахха оҕолорго Арасыйыаба үһүс миэстэни ылан турардаах. Билигин Иван Дьокуускай куоракка боксаба тренерынан үлэли сылдьар.

Коля Степанов тустууга бастакы разрядтаах спортсмен. Кини

билингги олоххо сөп түбэһиннэрэн бааһынай хаһаайыстыбата буолан олоһор. Билигин түөрт ынах төрөөн үтү-сүөгэй бөбө.

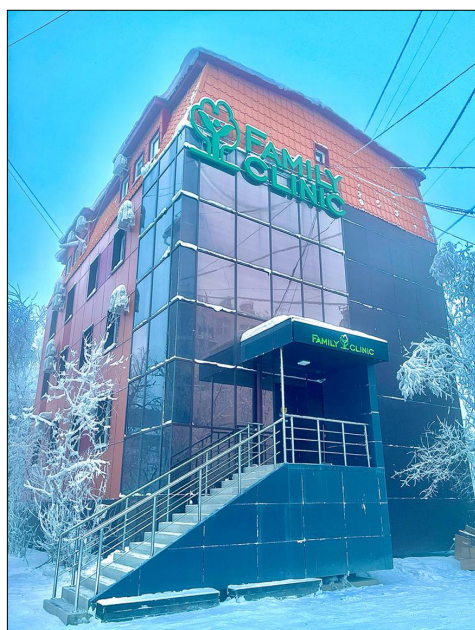
Бырааттыгылар бары тустаах идэлээхтэр, үлэлээхтэр, бэйэ-бэйэлэригэр көмөлөһөллөр, эйдэмнээхтэр. Үчүгэйэ дьон – биэр ыалтан түөрт боксер баара сэдэх түбэлтэ дии саныыбын. Оҕолор билигин бары бааллар, үгүстэрэ кэргэниннээхтэр, оҕолоохтор. Дьэ малдыаастар!

П. Н. ЕФРЕМОВ,
Ньурба улуунун уонна Чаппанда нэһилиэтин Бочуоттаах олохтообо Дьокуускай к.

Биэр ыалтан түөрт боксер

- **Өрөспүүбүлүкэбэ** -

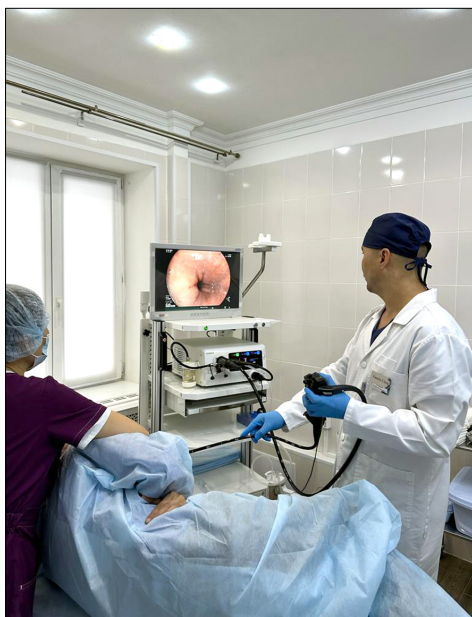
Саха сиригэр бастакы Гастроцентр үлэлээтэ

Кэнники аһыар аспыт, экология сабыдыалыттан даҕаны ис-хоой ыарыылара элбээн, инники күөнгө табыстылар. Маны тэнгэ оҕолор эмиэ сыһа аһааһынтан ас буһарар уорганныарын үлэтэ кэһиллэр түгэннэрэ элбэхтэр. Эрдэ сөптөөх диагноз туруортаран кэмигэр эмтэнэргэ хас даҕаны сириинэн сылдьан эрэи көрөр эбит буоллахпытына, быйыл саха сиригэр бастакы Гастроцентр үлэтин саҕалаата.

Дьокуускай куорат үрдүк квалификациялаах медиктэрэ бары биир киингэ үлэлиир буолан көрдөрөр дьон эрайбит чэпчэтэ диэн этэллэр.

Маны тэнгэ бэрэбиэргэ барыта аныгы оборудование көмөтүнэн ытытылар, онон
- туох-баар процедура барыта ыарыыта суох оҕоһуллар
- бу киингэ ФГДС саха сиригэр соҕотох видеоэндоскопической стойка көмөтүнэн оҕоһуллар, барыта тутта утары экранна

көстө турар. Аны туран ону барытын хаартыска, видео быһыытынан илдэ барыахын сөп.

- гастроскопия, колоноскопия процедураларын киһи барыта сөбүлээбэт. Улахан кээмэйдээх трубкалары сатаан ыйысты-бакка мунг буолааччы. Гастроцентра 5-7 саастаах оҕолорго диэн отой синньигэс эндоскоптары тутталлар. Отой тулуйбат дьонго седация кытары оҕороллор. Ол

эбэтэр кылгас кэмгэ утутан баран процедура ытыталлар, ыарыһах билбэккэ даҕаны хаалар. Маны барытын үрдүк квалификациялаах быраастар оҕороллор.

Өссө биһир үчүгэйэ - ханна даҕаны барбакка, барытын биһир сиргэ күнүстэри-түүннэри үрдүктэн олон көрдөрөр кыах бэриллэр.

Гастрокиингэ
- араас таһымнаах анаалыс

- бары урган УЗИ-та
- колоноскопия
- ФГДС
- ректороманоскопия
- сигмоскопия
- полипэктомия (куртах, оһоҕос полиптарын суох оҕоруу) процедуралара бааллар.

Маны таһынан,
- колопроктолог
- гастроэнтеролог
- терапевт
- онколог
- маммолог
- гематолог
- хирург
- онкогинеколог
курдук үрдүк квалификациялаах быраастар үлэлииллэр.

Биһиги аҕааччыларыбытыгар анаан лабораторнай анаалыска уонна УЗИ араас көрүнгөр анал чэпчэтии көрүллэр. Көрдөрө тийэргитигэр Ньурба хаһыаттан ааҕан биллибит дьэтэххитинэ, этилибит процедураларга 5% чэпчэтии оҕоруохтара.

Ыалдьыман, этэнгэ буолун! Барыны эмтиэхтээбэр сэрэппит ордук.

Лена ПЕТРОВА.

Кинигэ хаһан да таах айыллыбат. Суруллан тахсыбыт кистэлэнни аахтааха, ардыгар киһи да күлэр. Остуоруйаба ол ордук биллэр-көстөр. Омук ааттаахтара ымсыыранныар, бэйэлэрин тылларыгар тылбаастаналлар. Ол иһин ханнык эрэ түгү былыргы айымны тарҕанар буоллаба эбээт!

Биһиги да оҕолорбут Шарль Перро "Күлчээнэтин" биллэрэр аҕай, арай нууччалыы эрэ ааҕан буолбатах, төгтөрүтүн сахалыы ааҕан бараннар, былыргы саха остуоруйатын курдук ылыммыттар үгүс буолааччылар. Дьэ ити табыллыбыт тылбаас күүһэ итинник.

Сордоох сүсүлгэн!

Мин кэнники арааһы истэбин, анаарабын. Ол быһыытынан санаабын үллэстээри гынным. Ити Күлчээнэ мунҕааһы атаҕаһааннар араастаан дьүһүлэммитэрин оҕо абакара ааҕар. Сүрүн идийэтэ "сэһээмэ - сэһээбиккиттэн сэттэбин ыһыан" диэх курдук.

Оттон бу остуоруйа сүрүн айдаана туллан түһэн хаалбыт түүһүлэ тула буолан хаалар. Дьэ сүсүлгэн кытаанаҕа дьэтэбин! Били атах танастаах кыһы ирдээн аан дойду айманар. Кысы эрэ барыта баай ыраактааһы уолугар кэргэн баран, сааһын тухары баайга-талымга күөлэһийэри баҕа баһаам! Итиннэ дьон сиккилэ-майгыта көстөр. Оттон баай энээргэ итинник атахтаах кыһы булбакка ыраактааһы уола кыһыһыран, оннооҕор сокуоннарын уларыта охсоллор: аны баайыттан тутулуга суох дьадаҕы кыргыттары эмиэ атахтары мээрэйдээһин саҕаланар.

Оччолорго да моруор буоллаба дии, ол хамсааһын кэмигэр эмиэ араас барыта көстөр: омук-омук ити төрүт биһир дойду остуоруйаны сырыы ахсын бэйэлэрин киэн-нэригэр чугаһатан, холоон, тэнгэнэн, уларытан иһэллэр. Быыкаатык, сөбүн көрөн. Ол иһин эгэлгэ омук "биһиги остуоруйабыт" диир буоллаба эбээт! Дьэ, ол саамай чыпчаал көстүүтэ биһир: түүһүлэни туппу-туна хамыһыһыа Күлчээнэлээххэ тийиэн кэлэр. Чабар кыһын итинник үтүбэ тиксэримээри маачахата - киһириннэн ийэтэ дьүһүлэммитин ааҕан кэлэйэбит. Ол да буоллар сокуон ирдэбилэ кытаанах. Ону тутуһаннар, били сорук-боллур дьон кысы атаһын тэнгэнэнэр, ыраактааһы уолугар баалга бара сылдьан ыалдыттаабыт Күлчээнэ буолбутун дакаастылылар. Онуоха кысы били түүһүлэ иккис ангаарын кистэммитин ойутан таһааран киһи бары сөһөр.

Түүһүлэ тобо курустаалый?

Остуоруйа буолан, курустаал атаһа таһааран баар иһин дьон быһалы өйдүүбүт. Ол

"Күлчээнэ" туһата тахса турар!

- **Кинигэ киһи олоһор** -

айыллыбыт дойдугуар буоллаба иһи дьэтэбит. Онтубут баара, дьэ, дыкты: төрүкү да курустаал түүһүлэ буолбатах эбит! Дьэ, итиннэ тылбаас моһуога буораппыт.

Дьынгэр, бу былыр XVII үйэбэ суруллубут остуоруйа саҕана тири атах таһынан таһынан кэтэр холуоһалаахтар эбит ээ. Ону аптаах дьахтар Күлчээнэтигэр бэлэхтиригэр кизэргэтэн, били холуоһаны түүлээх энин гыммытын сөһөн остуоруйаһыт кэпсээбитин тылбаасчыт буораппыт. Иһиллэрэ майгынырынан, "түү кытыылаах" диэни "өстүкүлэ" диэн өйдөөбүт. Онтон соһуйбут, эс, хайдах оннук буолуой, ол аата курустаал эбит дьон быһа тылбаастаабыт. Тһһһэр Күлчээнэ омук айы остуоруйаба итинник курустаал түүһүлэни дугунар дьылбаламмыт эбит!

Уҕата дуу, ханҕа дуу?

Бэркэ билэр "Күлчээнэбит" баран сааһын үрдүк кирилизтэн таннары сүүрэн иһэн туллангалыбар атаһын таһааран түһэн хаалбытын, ыксаан ылбакка куотар. Аныгы аҕааччы чо тоқкоолоһор: ол хайа атаһыттан сытан хаалбыт олоочуну диэн. Дьэмэ даҕаны! Хайата буолуой? Ким эрэ унатыт-

тан, ким эрэ ханҕаһыттан буолуо диэн сабаҕалыыллар. Ханнак эрэ уруһуйдьут ойуулаабытын луупалана-ачыкылана кыһы сатыылар.

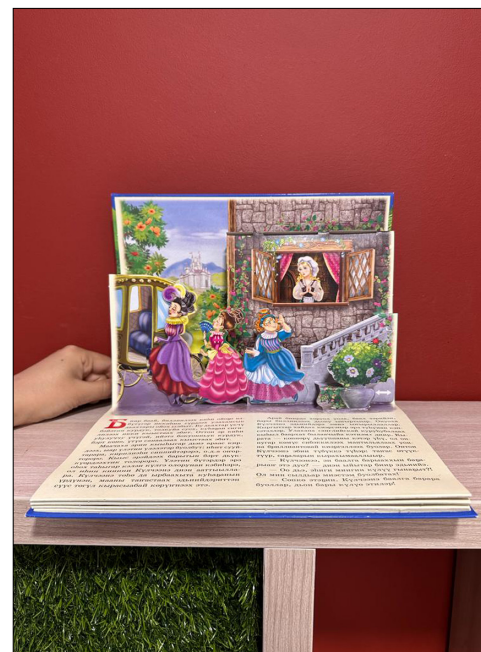
Доҕоттор! Ону баара, былыр ити саҕана үгүс омукка атаһа унаты-ханҕаһа диэн араарылыбакка оҕоһуллар кэмэ баара. Онон уоскуйуохха уонна хайата да буолуохтааһын итэбэйиэбин.

"Күлчээнэ" үөрэтэр, иһтэр

Бу үйэлэр тухары "Күлчээнэ" үөрөппитэ-иһпитэ баар суол. Кысы эрэ бары кини курдук буолуон баҕарар. Баай уолга эргэ барарыгар ымсыран буолбатах. Сэмэй буоларга, барыны бары сатыырга, атаҕастааччыны кытта адаарыспат өйдөөх буоларга! Куһаҕан онто суох көстөр: тылыгар-өһүгэр, туттарыгар-хаптарыгар, көстүүгүгэр-ойуутугар.

Билингги кэмгэ ыччаппыт кэрэ аҕара "Күлчээнэ" остуоруйа саамай тһһх көстүүтүгэр эрэ көрбүтүнэн ымсырар адыһынаттаммыта соччото суох. Баайга-талымга, тутта да тобу көппөккө сылдьан, маанылар эр эр баҕа санаа иһтийэхтэнэрэ сыһа дьибин.

Ол иһин сүбэлибин: "Айардарга" баар

бу остуоруйаны ылан оҕолоргутунуун биһиргэ ааһыҥ. Олус үчүгэй ис хоһоонноох: киһилии сиэрдээх, бэрээдэктээх майгыны, чэбэр буолууну иһитини. Оҕо бэрээдэгин көрөргө оруннаах холубур бу кинигэ. Тоҕо? "Күлчээнэ" оонһуурга уонна толкуйдуурга аналлаах, хамсыыр дьэрэкээн харгыһынарлардаах гына оҕоһуллубут. Арыйдаах айы - атын олох, соһуучу көстүү. Мантан тэптэн кыра кэрэчээнэ мэйитин эрчийэригэр бэртээхэй тһһтэнэр: баҕар бэйэтэ салгыы анаардын, эбэн да биэрдин, салгыытын суруйдуң. Оонһуотун ээ!

Сайын, иллэн кэмгэ кытаатыҥ! Төрөппүттэр, оҕо иһтиитэ дьыэ кэргэнтэн тутулуктаах. Ийэ-аҕа оскуолатыттан. Оттон маннак кинигэлэр эһизэхэ куруук көмө буолаллар. Ол көмөнү быһа аһарыман, атыһалаһын уонна туһаныҥ диэн сүбэлиэм этэ.

Хас биһирди остуоруйа кистэлэнгээх, иһигэр сөнөр сүөгэй сүбэлээх буолар. Үгүс түгэнгэ оҕону мөхпөккө эрэ, остуоруйа холубурунан иһтэр ньыманы умнуман. Ол судургу уонна тһһэр үтүө түмүктээх буоларын мин билэбин.

Анисим НЕУСТРОЕВ.

В Якутии снизился уровень безработицы

Численность безработных сократилась почти на две тысячи человек

С начала 2023 года численность безработных в Якутии уменьшилась почти на две тысячи человек. Уровень общей безработицы снизился на 0,5% и составил 5,8%. Об этом сообщили в республиканском госкомитете занятости.

"Общая численность безработных уменьшилась на 1,7 тыс. человек и составила 29,7 тысяч. Уровень общей безработицы снизился на 0,5% и составил 5,8% от численности рабочей силы. Также в текущем году численность безработных граждан, зарегистрированных в органах службы занятости, уменьшилась на 81 и составила 4941 человек. Вместе с тем увеличилась потребность в работниках. Сегодня этот показатель составляет 13 766 человек", - проинформировали в Госкомзанятости.

Напомним, в Якутии действуют программы, направленные на содействие трудоустройству безработных. Например, в рамках федерального проекта "Содействие занятости" нацпроекта "Демография" в этом году реализуются мероприятия по обучению отдельных категорий граждан:

- женщин, находящихся в отпуске по уходу за ребенком в возрасте до трёх лет;
- женщин, не состоящих в трудовых отношениях и имеющих детей дошкольного возраста;
- граждан в возрасте 50 лет и старше, предпенсионного возраста;
- молодёжи в возрасте до 35 лет включительно;
- безработных граждан, работников, находящихся под риском увольнения;
- граждан Украины и лиц без гражданства, постоянно проживающих на территории Украины, которые получили удостоверение беженца или свидетельство о предоставлении временного убежища на территории Российской Федерации;
- участников СВО и членов их семей.

В 2023 году квота на обучение для республики составляет 888 человек.

Об актуальных образовательных направлениях и открытых вакансиях можно узнать на портале Центра занятости населения.

Анастасия ФИЛИППОВА.

Многофункциональный кинопавильон позволит снимать фильмы в Якутии круглый год

Уникальный проект включает территорию для съёмок, студии звукозаписи, монтажа, цветокоррекции, визуальных эффектов и многое другое

В Якутске построят многофункциональный кинопавильон, который станет единственным на Дальнем Востоке кинотехнологическим центром полного цикла. Павильон позволит снимать фильмы круглый год. Об этом рассказал глава Якутии Айсен Николаев на площадке ПМЭФ-2023.

"Строительство современного кинопавильона с крупнейшим в России залом для виртуальных съёмок даст возможность снимать фильмы круглый год, что очень важно для Якутии. Появление такого сов-

ременного кинопавильона позволит нашему кинематографу стать отдельной отраслью экономики республики", - отметил глава республики.

Уникальный проект включает территорию для съёмок, студии звукозаписи, монтажа, цветокоррекции, визуальных эффектов и многое другое. Виртуальный кинопавильон позволит создавать практически любые локации для съёмок.

Как подчеркнул Айсен Николаев, отличительной чертой кинематографистов является уникальная природа Арктики и культурный код народов Севера.

В республике возлагают большие надежды на анимацию. Так, в Якутске появилась анимационная студия международного уровня Tundra Animation Studio. Недавно студия выпустила свой первый проект - короткометражный 3D-мультфильм "Тымыны Обуһа" ("Бык холода").

В ДНР откроют филиал якутской офтальмологической больницы

Открытие планируется уже в этом месяце

В городе Кировское ДНР откроют филиал якутской офтальмологической больницы. Об этом на полях ПМЭФ-2023 ТАСС сообщил глава Якутии.

"Мы открываем в этом месяце филиал Якутской республиканской больницы в городе Кировское", - сказал Айсен Николаев.

Бригады якутских офтальмологов четыре раза выезжали в ДНР для оказания медицинской помощи местным жителям. Крайняя командировка состоялась в апреле. Тогда врачи осмотрели более 340 пациентов, провели свыше 60 операций.

Напомним, в 2022 году Якутия взяла шефство над Кировским. В этом году республика планирует продолжить ремонт и реконструкцию объектов, среди которых многоквартирные дома, детские сады, городская больница, дороги. Силами якутских специалистов продолжится модернизация систем жилищно-коммунального хозяйства. В прошлом году Якутия провела восстановительные работы на 31 объекте в подшефном городе.

Более 70 бездомных приняли участие в благотворительной акции "Путь к дому"

Нуждающиеся прошли медосмотр и восстановили документы

Более 70 якутян, попавших в трудную жизненную ситуацию, приняли участие в ежегодной благотворительной акции "Путь к дому". Нуждающиеся прошли медосмотр, получили помощь психологов, восстановили документы и устроились в реабилитационные центры.

"К нам продолжают поступать обращения неравнодушных граждан и самих людей, оказавшихся в трудной жизненной ситуации. К сожалению, есть ситуации, когда эти люди совершают преступления. Поэтому вместе с МВД, компетентными органами проводим одиннадцатый этап социальной акции "Путь к дому". Эффективность этой акции уже доказывается. Несколько лет назад к нам за помощью обра-

тился нуждающийся. Сейчас он уже сам является одним из организаторов", - сказала уполномоченная по правам человека в республике Сардана Гурьева.

Во время акции всем желающим оказали помощь по вопросам размещения на временное проживание, оформления документов, медицинского освидетельствования на выявление инфекций - туберкулёза, ВИЧ, сифилиса, гепатита В, С, трудоустройства и консультации психологов. Также ежегодно к благотворительности подключаются предприниматели, предоставляющие горячее питание и иную помощь гражданам.

В этом году впервые в акции принял участие республиканский военкомат. Как отметил инструктор пункта отбора на военную службу по контракту Юрий Мунько, для людей, попавших в трудную жизненную ситуацию, служба в армии является хорошим способом стабильного заработка. Во время акции своё согласие на контрактную службу дали двое якутян.

"Для людей, попавших в тяжёлую жизненную ситуацию, необходима не только реабилитация физического и психологического состояния, но им важен стабильный заработок. Наше государство даёт возможность заработать своим трудом и осуществить долг по защите Родины, призывая на военную службу по контракту. Не обязательно ехать в горячую точку, можно служить в обычном направлении. Но даже за разовое подписание контракта, не отправляясь на СВО, можно получить 195 тысяч рублей, также они будут обеспечены жильём. На службу принимаются граждане от 18 до 60 лет. Потерявшие жильё и смысл жизни могут подойти в военкомат и подать заявление. Главные условия - они не должны иметь серьёзные болезни и тяжкие преступления", - рассказал представитель военкомата.

Работали на акции сотрудники МВД. Там же на месте они помогли жительнице Якутска восстановить паспорт.

"Я временно не работаю, детей, семьи нет. Однажды на улице у меня украли паспорт. Обратилась за восстановлением и сегодня уже с утра пришла на акцию, где мне его вручили торжественно. Конечно, такие акции очень полезны. Многие проходят бесплатно врачей, нас тут кормят", - поделилась Яна.

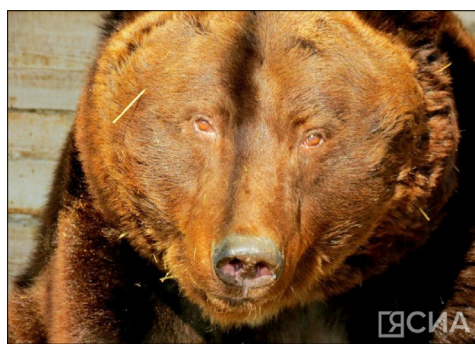
Всего в акции приняли участие 72 человека. 15 были устроены в республиканские социальные и реабилитационные дома.

Социально-благотворительная акция "Путь к дому" организована по инициативе уполномоченного по правам человека в республике и МВД совместно с республиканскими и федеральными органами государственной власти, а также органами местного самоуправления и общественными организациями.

Анастасия ФИЛИППОВА.

"Люди сами становятся инициаторами": эксперт объяснил, почему медведи забредают в населённые пункты

Почему медведи выходят в населённые пункты, и что делать при столкновении с ними - в материале ЯСИА

В социальных сетях всё чаще появляются сообщения о заходе медведей в населённые пункты Якутии. Минэкологии республики сообщает, что с начала этого года было убито 26 медведей, представлявших прямую угрозу населению. По данным департамента ветеринарии, в этом году хищниками нанесён ущерб поголовью сельскохозяйственных животных в количестве 21 лошади и одного крупного рогатого скота.

Отметим, что нередко жертвами нападения хозяев тайги становятся и люди. Натуралист Роман Шавлов рассказал корреспонденту ЯСИА, чем объясняется такое

поведение медведей, и что следует делать при столкновении с ними.

"Чаще всего в населённые пункты заходят молодые медведи, потому что более взрослые и сильные самцы прогоняют их со своей территории. В населённые пункты медведей также привлекают вкусные для них запахи выпечки, помойки, домашних животных. Если в других странах гиены и шакалы опустошают мусорные баки, то здесь эту роль играют медведи.

Плюс люди снимают медведей на смартфоны, чтобы потом выложить в соцсетях. Из-за этого складывается такое впечатление, что медведи начали часто приходить к людям, хотя это не так. Такие случаи происходили всегда. Ни одна уважающая себя лисица или волк не пропустят курятник или загон с овцами - это происходило испокон веков. Просто сейчас стали больше выкладывать в интернет", - сообщил Роман Шавлов.

Натуралист также отметил, что люди часто сами становятся инициаторами несчастных случаев.

"Молодые медведи ищут кормовые места, поэтому они чаще выходят на дороги, где их подкармливают водители, хотя это очень плохая привычка. Они потом налегают и уже начинают требовать от людей еды. Ещё один пример - допустим, медведь зашёл в деревню, а к нему навстречу с оладушками идут, чтобы сфотографировать его и сделать с ним селфи. Это глупо очень, из-за такого поведения как раз и возникают несчастные случаи. Надо проявлять осторожность", - подчеркнул Шавлов.

Далее эксперт поделился советами на случай столкновения с медведем. По его словам, зверей могут отпугнуть большие размеры противника и несвойственные для дикой природы запахи.

"Есть только одна действенная рекомендация, проверенная егерями и охотниками - снять с себя верхнюю одежду, к примеру, куртку, поднять ее над собой и растопырив во все стороны. Благодаря такому трюку получается иллюзия двойного роста. Медведь издали не понимает, что это такое, видит большое движущееся пятно. Всё то, что он не понимает и больше его размером, пугает его, и медведь спокойно уходит.

Так как у медведей очень развитое обоняние, можно также применять отпугивающие запахи, как, например, средство от комаров. Это несвойственный запах для дикой природы, он может отпугнуть хищника.

Тактика притвориться мёртвым может помочь не всегда, это зависит от состояния животного. Если медведь очень голодный, то вряд ли он упустит момент. Один обнюхает и уйдёт, другой решит на зубок попробовать. Поэтому лучше постараться напугать медведя до наступления близкого контакта", - посоветовал натуралист.

Нюртун СЕМЕНОВ.

Путин подтвердил индексацию МРОТ с 2024 года на 18,5%, что намного выше инфляции

По словам президента, увеличение МРОТ в России в номинальном выражении вдвое к 2030 году станет стимулом и для роста зарплат

Президент России Владимир Путин подтвердил индексацию минимального размера оплаты труда (МРОТ) с 2024 года на 18,5%, подчеркнув, что это намного выше темпов инфляции, передает ТАСС.

"Отдельно хочу сказать о таком важном индикаторе, как МРОТ - минимальный размер оплаты труда. Мы продолжаем индексировать его, причем опережающими темпами, увеличивать отрыв МРОТ от прожиточного минимума. С 1 января 2023 года МРОТ был повышен на 6,3%, до 16 242 рублей в месяц. С 1 января 2024 года проведем еще одну индексацию сразу на 18,5%. С 1 января 2023 года была 6,3% индексация, а с 1 января 2024 года будет 18,5%, что будет гораздо выше и темпов инфляции, и темпов роста зарплат в стране в целом", - сказал он в пятницу, выступая на Петербургском международном экономическом форуме (ПМЭФ).

Глава государства отметил, что суммарное повышение МРОТ позитивно скажется на доходах почти 5 млн человек.

Путин также подчеркнул, что увеличение МРОТ в номинальном выражении вдвое к 2030 году станет стимулом для роста заработных плат.

- Спорт -

Биир дойдулаахпыт Петр Баттахов 6 кыһыл көмүс мэтээллэннэ

Ньурба Чаппандатыттан төрүттээх мас тардыһыга уонна хапсаҕайга спорт маастара, спорт бэтэрээнэ, Петр Баттахов аатын спорду сэнээрээччилэр истр-билэр буолуохтаахтар. Кини кэнники сылларга пауэрлифтининэн утумнаахтык дьарыктанар. Спорт бу күүһү туһанар биир интэриһинэй көрүнэр дойдутун аатын дорҕоонноохтук ааттатан үрдүк көрдөрүүлэрдээх.

Абыйах хонуктаабыта Петр Баттахов Геленджик куоракка ытыллыбыт пауэрлифтингэ, пауэрспорка уонна армлифтингэ аан дойдутаабы Гран при чемпионакка 70-74 саастаахтарга 100 киилэбэ кыттан, өссө үрдүк көрдөрүүнү ситистэ.

- Пауэрлифтингэ троеборьеҕа, двоеборьеҕа уонна становай тягаҕа кыттан, үһүөннэригэр бастаатым, - диир кэпсээтэ Петр Петрович. - Троеборье түмүгүнэн пауэрлифтингэ бэтэрээннэргэ абсолютнай чемпион буоллум. Саамай үрдүк ситиһинбинэн двоеборьеҕа, манна жим уонна становай тяга киирэр, 295 киилэни ылан, аан дойду рекордун олохтообуппун аабын. Бу көрүнгэ рекорд 270 кг эбит, американец олохтообут. Становой тягаҕа тобукка

диэри сыһыа тардыыга 205 кг көтөбөн, эмиэ аан дойдуга бастын көрдөрүүлэнним. Онтон пауэрспорт көрүнгэ, "строгий подъем на бицепс" диэнгэ бэйэм саастаахтарбар эмиэ аан дойду рекордун олохтоотум. "Аполлон аксель" диэн, моду туһаахтаах штангаҕа 130 киилэни көтөбөн эмиэ кыайдым.

Бу ситиһилэрбэр төһүү күүс буолла тус тренерим, Арасыйыа уонна Саха сиригэр үтүөлээх тренера, Ньурба Чуукаарыттан төрүттээх Петр Николаевич Давыдов. Киниэхэ махталым муһура суох.

Ити курдук, Петр Баттахов бу күрэхтэһиигэ барыта 6 кыһыл көмүс мэтээлинэн уонна абсолютнай чемпион кубогунан наһарадаланан ситиһин көтөллөнөн кэллэ. Кэрэхсэбиллээбэ, сиэнэ Артём 10 саастаахтарга становай тягаҕа 75 киилэбэ кыттан эмиэ бастаата.

Саха кинитин айылбаттан бэриллбит күүһүн-кыабын, дьулурун бэйэтинэн тийээн улахан таһымнаах түүлүгүбэ өссө төгүл ситиһилээхтик көрдөрбүт уонна итэбэлпит биир дойдулаахпыт Петр Баттахову эбэрдэлибит уонна киэн туттабыт!

Бэйэбит информ.

Итинник ааттаах кинигэ Ньурба улуһун дьаһалтатыгар сүрэхтэннэ.

Кинигэ физическэй култуура сайдыытыгар, чуолан үүнэр көлүнүн иитиигэ үгө сабыдыалынан буолуоҕа. Саха чулуу хапсаҕайдыта Юрий Андреева анаммыт кинигэ олус интэриһинэй ис хоһоонноох. Аатырбыт бөбөс олоһун кэрчиктэрин дьон сана ааһан билиэ, сорох ааһааччыга бастын холобурунан буолуо. Көһүл тустууга ССРС, РСФСР, Саха АССР спордун маастара, ыарахан ыйааһынга маастардар ортолоругар Арасыйыаҕа маннайгынан аан дойду чөмпүйүөнэ, СӨ спордун хапсаҕайга бастакы нүөмэрдээх маастара, СӨ үтүөлээх тренэрэ, СӨ физическэй културуатын үтүөлээх үлэһитэ Юрий Степанович Андреев кинигэтин ааптардара Чаппанда нэһилиэгин Бочуоттаах олохтооҕо, СӨ сулууспатын туйгуна, "Ньурба оройуонун социальнай-экономическэй сайдыытыгар кылаатын иһин" бэлиэ хаһаайката, Чаппанда нэһилиэгин Бочуоттаах олохтооҕо, судаарыстыбаннай сулууса бэтэрээнэ Татьяна Дмитриевна Сидорова, Юрий Степанович олоһун аргыһа СӨ муниципальнай сулууспатын туйгуна, "Ньурба оройуонун социальнай-экономическэй сайдыытыгар кылаатын иһин" бэлиэ хаһаайката Анна Михайловна Уларова мустубут дьонго анаан кирири тыл эттилэр.

Анна Михайловна Юрий Степанович 55 сааһыгар эдьийэ Елизавета Степановна Васильева мунһулуубут ыстатыйаларынан маннайгы брошюраты тахсыбытын эттэ. Онтон 15 сыл буолан баран Юрий Андреев 70 сааһыгар кинигэ тахсыбытын туһунан этэн туран, кыраайы үөрэтээччи Татьяна Дмитриевна дьэ кэргэнин аатыттан махтанарын биллэрдэ. Ааптар Татьяна Сидорова дьоннаах кинигэ бэйэтин ааһааччытын булуо диэн тус санаатын үлэһиннэ.

Саҥа кинигэ тахсыбытынан куйаар ситим нөнүө СӨ Ил Түмэн депутата Владимир Михайло-

"Ньурба ньургунна, чулуу бөбөс Юрий Андреев"

- Саҥа кинигэ -

вич Прокопьев, Саха сиригэр спорт национальнай көрүнүнэн уонна норуот оонньууларын "Сахада спорт" Ассоциациятын президенэ

Александр Николаевич Ким-Кимэн, Бордог нэһилиэгин баһылыга Степанов Прокопий Юрьевич уонна нэһилиэк бэтэрээннэ-

рэ эбэрдэ тыл эттилэр. Ньурба оройуонун Ытык Сүбэттин бэрэссэдээтэл Николай Васильевич Николаев, оройуон

Сөбүстүн дьокутаата, ОдьКХ Ньурбатаабы филиалын дириэктэрэ Алексей Степанович Тихонов, "Ньурба куорат" МТ баһылыгынан солбуйааччыта Мария Константиновна Куличкина, улуустаабы култуура Департаменын салайааччыта Розалия Михайловна Тихонова, Ньурба оройуонун үөрэбири салалтатын начаалынньыга Федор Федорович Ушканов, Ньурба улуһун физическэй култуура уонна спорка управлениетын салайааччыта Роберт Александрович Алексеев, улуустаабы Киин балыһа кыл. бырааһа Наталья Николаевна Павлова, Ньурбатаабы экологияҕа кэмистиэтин салайааччыта Герасим Петрович Парников, СӨ доруобуйа харыстабылын бэтэрээнэ Екатерина Михайловна Прокопьева, биһргэ үөрэммит кылааһынньыга Мария Семёновна Назарова саха аатырбыт тустууга Юрий Степанович олоһун кэрчиктэриттэн, спорка чабылхай ситиһилэриттэн, төрт тустуу хапсаҕай сайдарыгар сыратын биэрэн туран үлэһэбитин, кэлин экология кэмистиэтин салайааччытынан үлэһэн кэлбитин ахтан-санаан аастылар, мындыр өйүгэр сүгүрүйэллэрин, саха бухатырыгар холууларын этэн туран, кэргэнигэр Анна Михайловнаҕа, дьэ кэргэнигэр, кинигэ ааптарыгар Татьяна Дмитриевнаҕа махтал тыллара эттилэр.

СӨ Ил Дархана Айсен Николаев: "Аныгы уонна кэлэр көлүнө ыччакка Юрий Степанович Андреев холобурунан кыайыга дьулурулаах, эр санаалаах, идэбэ, дойдуга бэринилээх буоларга баарабын, оччо олоххо ситиһилэр кэлиэхтэрэ, туруоруммут сыалгытын толоруоххут", - диир этинэн кинигэ сүрэхтэниитэ түмүктэннэ.

Антонина СЕМЕНОВА.

